

FAULAS CANTADAS

DE LORD LYTTON

LORD Edward Robert Bulwer, conte de Lytton, mort fa pochs mesos, nasqué 'l 8 de Novembre de 1831. Fill del famós novelista Bulwer, ha sabut heretar á la vegada que la fortuna lo gran nom literari de son pare. L'extensió de son talent li ha permés produhir obras notables en tots los gèneros literaris: citarém entre las mellors los poemets *La tornada del Conte*, *L' Artista*, *Clitemnestra* y *Lucila*, la novela *L' anell d' Amasis*, la imitació de la comedia antidivina de Krasinski, *Orval ó lo jou del sigle* y en fi, passant de llarch los títols de molts de sas numerosas poesías, la collecció de *Faulas cantadas* (*Fables in song*) que publicá l' any 1874. Lord Lytton fou també un diplomátich eminent, formant part de l' embaxada inglesa durant molts anys devant de las principals Corts europeas: l' any 1868 desempenyava son càrrech á Madrid. Pero lo càrrech de més importancia que ocupá en sa llarga y activíssima carrera fou la de Gobernador de l' India inglesa, en calitat de Virrey (de 1876 á 80); allí en verdader poeta que veu realizadas sas fantasías, se rodejá d' una magnificencia enlluernadora y diu un escriptor

qu' al pendre possessió de son poder suprem á Calcuta, dexá endarrera lo luxu y esplendor desplecats per Antoni al Egipte.

Aquesta afició al escampament de riquesas y á la magnificencia se li nota en sas poesías. Son estil es rich, ple d' imatges, brillant y abundantíssim. Pero l' home de mon y 'l diplomátich no te menos part en l' obra y las observacions subti's y las irónicas digressions ab que tot sovint s' entrebanca, donan l' idea d' un poeta reflexiu y d' un pensador format en l' experiència. Com á mostra de sas bellíssimas *Faulas*, en algunas de las que axeca aqueix género senzill fins als límits del poema, he escullit per la traducció *Lo roqueral* en la que combat brillantment las tendències socialistas é igualatòrias ó la manía de no estar content ningú ab la seva sort y *Bravesa* qu' es una sátira intencionada y terrible contra l' indisciplina y 'l poch respecte al principi d' autoritat.

LO ROQUERAL

I

Ferm y altiu desde ja fa sigles, ferm y altiu per resistirne més encara, (puig mantenirse ferm y resistir es tota sa tasca) tal era un roqueral, la basa del qual s' enfonzava en las profunditats insondables de la mar mentres son cim se perdía per las infinitas alturas del ayre. Son front era combatut per las onadas dels sigles que 'l dexavan sempre tan nú com lo trobaren y á sos peus las onas marinas constantment s' enrotllavan y desenrotllavan en mil formas.

II

Y aquexos peus de glas las onas los llepavan com esclavas ab son fret respir y sospirant encongidas sempre... menos en certas épocas: llavors, ellas se revoltavan, però també com esclavas, axecavan sa escuma amenassant, ab desordenats bruits y lluytavan, y malgrat á sa violencia lluytavan debades

fins á caure á sota de tot de qui tan amunt s' axecava; y al haver caygut comensavan de nou á llepar sos peus ab son fret respir y ab son encongít murmurí.

III

L' Huracá y éll eran germans, pero germans enemichs. L' un portava una vida sedentaria, l' altre una vida errant; aqueix havia nascut per dominar, l' altre per no conexer senyor: y tots dos desplegavan son poder en rivalitat sacrílega. La tasca fadigosa que s' havia pres l' un dels germans era la de resistir, de perseverar; lo despiadat destí del altre era 'l de esforsarse eternament, lo de consumir-se en esforços inútils.

IV

Viatger sens patria per l' immensitat del mon, esperit oprimí dintre una forma inquieta, passant embolcallat ab son mantell pesat y terbol, axís l' Huracá caminava, caminava eternament; damunt de la mar, las espatllas penjant, acotada la esquena als feréstechs udols que 'l lleansavan endevant fugía, fugía mentres veyá ab rabia al roqueral mantenirse dret y ferm com sempre.

V

Y seguía volant, sens repós, en un cercol sens fí per poguer insultar aquella inmovilitat que l' insultava. Mes lo roqueral batut, ultratjat, no perdía la serenitat de son front altívol: y redressantse 's mantenia ferm y semblava befar-se melangiosament de la forsa que d' un temps al altre li estava cridant tots los sigles ab sa veu enrugallada «Rendeixte!» y sa resposta, fent un menyspreu de tan folla guerra era un etern «No!»

VI

Un día l' Huracá 's detingué y murmurá á las onas:— «Vosaltres sou innumerables y un tot sol es qui os espanta; pobres esclavas, si solament conexiau quantas sou, lo mon

seria vostre; atreviuvos á fervos senyoras y la victoria es segura!» A aqueixa insinuació del crudel temptador, ellas axecaren sas mils testas qu' anegaren desseguida en l' escuma, pera fer pas á altres mils que renovaren l' infructuosa provatura.

VII

L' Huracá no podia ja axecar més amunt las onadas; y, llavors, ab un sospir de menyspreu las dexá caure y despitat ell mateix per sa impotencia las abandoná á l' esclavitut en que las havia trovas. Y tot quant aqueixa lluyta podia produhir, era l' acabar per comensar de nou, cada colp qu' amaynava era per rependre nou vigor y per tornar després á gastar las forsas eternament, inutilment.

VIII

Pero, ab lo transcurs dels sigles, los aucells de presa havían anat guarnint sos nius en las esquerdas del Roqueral y anavan á pescar per sos petits, llensantse entre las onas, los pexets que per la mar suravan. Y 'l cel multiplicá aquexas generacions d' aucellots per incessant torment dels pobres pexos qu' intranquils aparexían y desaparexían en son element.

IX

Lo destí del peix, es lo de sufrir passivament: es incapás per tornar als aucells lo mal qu' en reb. Y per axó aquexos infelissos nadadors de boca badada, ab son llenguatge d' habitants del aygua, se planyían axís de sos mals sense remey. «Es que la Providencia ha condemnat per sempre á ser los febles l' aliment dels forts? Hi ha justicia en lo cel? O es potser que no hi ha distinció entre 'l mal y 'l be?»

X

L' Huracá (sers d' aqueixa mena no saben mantenirse gayre temps tranquils) s' acuytá á regirar altre vegada la mar en calma. Y l' etern revolucionari semblá als miserables pexos

de vida curta, un jove redemptor, llarch temps feya desitxat y qu' en la plenitut del temps prescrit, enviava 'l cel per redressar los torts y castigar lo crim triomfant.

XI

Y quan las destructoras onas com crexent y com reinflantse enrotllaren amunt, sas volutas y alcansaren los nius y 'ls cubriren engolintlos, los pexos cridaren ab folia alegría. »Veritablement hi ha un jutge que dicta sentencias justas y encertadas. L' auba del día del *judici* ha brillat al fí, y prompte sonará l' hora del *judici* darrer: l' esdevenir será una recompensa pel passat y donará 'l poder als que fins ara han estat oprimits.»

XII

Lo roqueral se mantenía ferm, malgrat y haver perdut sos nius y sos aucells. L' huracá callava rendit, la mar afadigada ajayentse damunt d' ella matexa havia interromput sa lluyta, y en lo silenci, l' antich solitari ascoltava aquell confós concert de triomf y de reconeixement. L' aygua degotava de son front humit ahont las onas havían marcat tantas arrugas tornant á fondres en la mar, com després de la batalla rellicsa y degota la suor del front d' un héroe.

XIII

—«Y es per axó, se deya en son interior l' enérgich y melanconich esperit que l' animava, y es per axó que 'm mantinch altiu y ferm desde fa tant temps, y que sostinch una lluyta sense treva y llenso mas miradas per las profunditats d' allá avall y m' enlayro per entre l' esgarrifosa buydor del espay y mentres que 'ls sigles se esgranian damunt meu escometo al negre abisme?

XIV

Trist però dominador, afadigat pero sempre en vetlla! Y encara m' haig de sentir, eternament m' haig d' ascoltar

aqueixa historia del judici final tan demanat per aquexos miserables pexos que están destinats á mostrarse y desapareixer y que s' esclaman com á febles pardals qu' inutilment rondinan y gasullan.» Aixís parlava 'l Roqueral mentres sa testa grisa prenia las tintas enrojidas que li donava 'l sol cayent.

XV

Y en tant que parlava, la seva ombra anava augmentant per damunt de la plana somoguda y caminava en una marxa contínua guanyant lo límit llunyá del horissó que s' enfosquia, y s' allargava per arribar al tenebrós y amagat centre de la nit com si, de sobte, sens poguer ser detinguda ni vista, l' ànima del Roqueral se volgués deslliurar de la eterna solètat en que la tenia captiva sa propia grandesa.

XVI

Mes la grandesa prohibeix á la grandesa tota fugida. Llençantse ab ardor sobre las furtivas petjadas de la tímida fugitiva, l' auba sobtada flameja en lo cel y apoderantse d' aqueixa forma, contorn vagament dibuxat en las tenebras, la torná á son lloch d' origen, y quan lo claror semblava betarse de son esclau, quina fugida no había sigut més qu' una vana temptativa, lo Roqueral enterrava una vegada més encara la seva ombra en las profunditats del seu cor de pedra.

BRAVESA

I

Per discutir lliurement sobre qüestions d' Estat, los animals s' havian reunit en Junta, y allí era un condol sentir com las cosas havian desmerescut desd' un quant temps ensá, passant de mal en pitjor, y com tot estava tan corromput que solsament los grans malvats eran grans personatjes. En una

paraula allí's repetí lo que se sent dir per tot, lo que tothom ha sentit en los meetings dels nostres dias ahont sempre qui crida més fort es qui's veu més aplaudit.

II

Un mico molt ben rebut, porque perorava com un home, denunciá la feblesa del govern. «Ahont donchs trovar la veritable bravesa? digué. No será pas entre una xurma sens dignitat ahont haurém de cercar nostre capdill. Que solsament dirigexi lo que sia capás de dirigir! Los vells reyalmes temptan als joves conquistadors. Deturéu donchs la ruína amenant d'aqueix imperi antich! Malgrat y sa talla los animals qu'avuy nos governan mancan de coratje,

III

O be no mostran sa energía sino davant d'animals més febles qu'ells. No n'hi ha ni un (ells ho saben be prou) que no s'haja vist obligat á acotar-se ó á cedir davant d'un enemich superior. Ab axó, quina falta 'ns fan capdills com aquexos? Girar l'esquena y recular no es un exercici que 'l sabém fer tots? Lo verdader valor está en no fugir qualsevol que sia la forsa de l'enemich, y en no valguerse de l'enginy ni de la forsa per fer un mancament á ningú.

IV

La Bravesa no cerca ni fuig de la lluya. Que la corona real se dongui donchs y no sia més que del que reunexi tots los caràcters de la verdadera Bravesa que es lo únich que protegeix una nació y fa l'ornament d'un trono». L'assemblea hauría esclatat en un unánim aplaudiment á las paraulas del mico, si, avans mateix de que 'l mico hagués acabat no s'hagués sobtadament presentat lo lleó, la presencia del qual féu sensació encara que no arranqués aplausos.

V

Lo lleó 's redressá, passejant entorn una mirada dominadora y expressant per sas amples cellas son magestuós menyspreu.—«Qu' es lo que demanéu? digué. Si jo, jo lleó, no só prou valent quin es l' altre sér capás de desafiar lo meu valor, qu' encara desconexéu tal volta? Jo 'l voldría conixer. Ma presència no es per ventura temuda dels que vosaltres teméu? Vos manca encara més protecció? Aquí 'm teniu.

VI

Que callin los tabalots y 'ls xarrayres. No es pas culpa meva sino seva si, no tenint confiança ni en ells ni en mi, fugen massa depressa y s' entregan á la por, las guatllas y coloms y las llebras y conills. L' enemich que degolla al cobart no coneix la por que hi ha al fons de son propi cor. Quin es donchs lo ser qu' ab sa presència m' haja may fet fugir? Qui m' ha vist may espantat ó m' ha...?»—¡Quiquiriquic! (1).

VII

Quiquiriquic! repetí l' animal de roja cresta. Lo lleó pres d' un malestar que no sabia dominar, erissá sa hermosa melena, tremolá, s' entrebancá y al fí reculá per escapar de sa humiliant sensació y d' aquella veu enrugallada y grotesca que tan repugnava á son gust com á son orgull. Y es que sentía vibrar en son organisme, á la vegada fort y delicat, un nerís ocult que no sabia resistir al contacte brutal y groller d' aquèxa estúpida insolència.

VIII

«Veuselaquí, lo brau entre 'ls braus! á fora 'l lleó! que se 'l destroni!» cridá á la multitud lo calvo mico. Lo Taur, qui

(1) Una superstició molt antiga feya creure que 'l cant del gall espantava al lleó. Plinius, lo naturalista, ja 'n dona compte.

ab prou feynas sabia de lo que 's tractava y que aguantava ab una mirada pesada y estúpida, havia vist al gall passejantse per son corral y l' havia sentit cantar, pero sense fixarhi l' atenció. Mes com l' escandol anés crexent cada vegada més, un corb maliciós se li atansá y li murmurá á l' orella, pero ab veu alta. «Aprofita l' ocasió, aqueixa es la teva!»

IX

«Lo trono está en vaga, reclama'l, prenlo, continuá l' au-cell de vestit negre, dirigeixte al poble ó be permet que jo parli per tu; jo coneix las costums y las aficions de la multitut» Y en un instant, prenent lo vol, girá per tota l' assamblea, parlá á grans y petits d' una manera persuassiva, y aconsellá á tots los que l' escoltaren qu' escullissen son rey en la rassa bovina. «Guaytéu, los deya, quan senzills son sos gustos, quan forta te la testa!

X

Consideréu lo convenient que será seguirlo y ser del partit que 'l sostindrà per tot arreu. Quina confiansa qu' inspira y quan ben merescuda qu' es! L' Estat descansa no més que per l' equilibri prudent de las faccions y sa situació no es pas gens respectable. La República no fa sino alimentar los mals públichs pera engrexar als déspotas. En cambi, hi ha res superior á un govern burgés, que dexa viure á tothom tranquil y ab la panxa plena?»

XI

Tals paraulas conquistaren l' opinió pública. Lo Cervo desconfiat se dexá persuadir y dexá caure depressa lo paperet de son vot; lo seguí 'l cavall que ab sa orella atent s' apoderá desseguida de lo que li convenia en aquell discurs; la Cabra sociable y 'l moltó remugador portaren al escrutini son numerós remat y totas sas veus belant proclamaren que quedava investit lo Taur de l' autoritat suprema, per majoría popular.

XII

La Guinéu contemplava tot axó sense ferli gayre gracia. Ella y 'l Corb se teyan la guerra desde temps antichs ab las matexas armas: eran dos advocats forts en dret processal. Tot rondant per entorn de l'assamblea, lo Corb s'havia anat aprofitant de tot lo que 'ls seus partidaris s'havian dextat perdre, y com no estava gens desganat, anava apilotant en lo fermer la vianda que li convenia. May es temps perdut lo que reporta benefici.

XIII

Ben diferent era lo procedir legal de comare Guinéu com á pertinenxenta á una corporació respectable y próspera. Esquerpa pero tímida, persegueix las vías esgarriadas, fa sovint sas rápidas visitas nocturnas á las exidas posteriors y á las propietats malguardadas y hisendas que van de baxa. Veusaquí lo que la interessa y preocupa. La regularitat sana y burgesa li fa fástich: la Guinéu ve á ser un romántich y un radical.

XIV

«Axó si qu'estaría be, deya, lo que fabrica aqueix malehit Corb. Un sobirá de l'especie dels bous ab un corb per primer ministre! Ah! bon poble, tan avall havém caygut tots que jo no puga res per vosaltres! Creyéume, senyors ciutadans, avans qu'axó val mil vegadas més lo Lleó! Al menos ell sabia tractar las qüestions tal com los grans senyors baix un punt de veure ampla y lliberal y no entretenintse en miserables detalls.

XV

Ell conexia 'l mon sabentlo pendre tal com es, y no exigia d'una ovella las qualitats d'un moltó, y no feya mancaments á las sevas altas responsabilitats. Moltes vegadas me permetia

'l lliure goig de mas foscas excursions y feya callar 'ls crits de las ocas acusadoras, detenint lo procés ab un cop de sobirá y posant damunt de totas las qüestions sas potentias urpas imperials. En fí, qu' era un rey de debó y que sa paraula real feya lley.

XVI

Tan cas feya del enemich com si 's tractés d' una rata, y en la batalla may s' ha vist qui l' igualés. Agradábali sentir las demandas del Parlament, que donava gust, y naturalment no podía sofrir ni la més mínima interrupció. Quí s' havia de pensar que la veu d' un gall vulgar lo havia de destronar? Ell y jo som coneguts de temps. Pero ara 'ls seus dias han passat *fuimus leones!*

XVII

Y en quant al Taur, be prou que 'l sabré trovar lo taló d' aqueix Aquiles! esperéuse una mica y ja veuréu si balla de valent! Y quin tástich, m' ompla las venas de bilis quan penso en lo poder real combinat ab los drets civils. Axó prediqueuho á las moscas, á las pussas, á tota la xurma. La verdadera forsa no está per constitucions: li bastan las quatre potas.»

XVIII

Tot parlant axís, comare Guinéu s' esllavissa y fuig per camins secrets cap á un cau misteriós desde ahont tantas vegadas havia tramat sas malifetas. Enfilada allí, s' acotxa y flayra fins á descoörir lo que cercava, un antich company, un tábach bronzidor que rondinava entorn d' una bestia morta allí arreconada á posta per urpas avesadas á robar.

XIX

Sempre es bo tenir amichs en totas las classes de la societat y de fer alguna petita demostració als menuts. La traydora 's posá á riure, estirantse damunt son espés llit d' erba seca y

murmurant alguns mots, esperá que la Mosca passés ab son rondinar etern. Llavors, segura del resultat, afectant l'indiferencia corregué á donar un vol per la prada del voltant y llensá un esguart circular, com un badoch que tafaneja.

XX

Mentrestant, lo corb fent un gran crit de trionf s'havía posat al cap de la diputació adicta, encarregada de presentar la corona, exposar la llei y saludar al monarca elegit per la nació. Lo Taur contemplava sos vassalls ab indiferencia, pero acullía graciosament l'ovació y decantava, per sobre la corona, sa testa estúpida, quan tot de cop tira cossas, s'remou, s'enretira y fuig.

XXI

Y fuig, sí; sos ulls inflamats per l'ira rodavan cercant per tots cantons algun enemich invissible y formidable. Fugí en lo mateix instant en que anava á rebre la corona; fugí sense ser coronat y sense dir lo més mínim mot per despedirse de l'assamblea y de sos admiradors aterrats. Batent la terra ab sos peus, se llensá sens direcció testa en avant y al mateix moment s'esbargí ab ell tot son partit, encara que ningú sapigués lo perquè ni com.

XXII

—«Tal es la sort del segon fill de la Gloria.»—digué 'l mico pelat á la turba desorientada —«No os ho havia dit; tots sou uns. Lo nou Goliath dominat per un tabach; sir Bruin que no sab resistir un axam de vespas. Cadascú trova qui es més qu'ell per orgull que tingui. Encara os ho torno á dir, guaytéu entorn vostre á dreta y esquerra y veyám quin es lo capdill incapás de fugir per ningú »

XXIII

—«Jo 'l coneix lo que no fuig may, y sé ahont se trova lo brau dels braus»—digué de sopte una veu sortint d'una

branca resseca. Damunt la branca s' hi veyá enfilada ab dignitat una vella cotorra. Havía viatjat molt, y passats molts alts y baxos, y per tots los païssos que havía seguit se l' havía vist errant, com un mitj ciutadá mitj estranger, befantse dels respectes del mon ab ayre maliciós.

XXIV

Parlava poch; semblava aficionada á la reflexió. May havia ocupat cap cárrech públich. Pero desde qu' obrí 'l bech los oyents se creyan sentir un oracle antich. Tenía la fesomia tranquil·la; tot son llenguatge anava embrancat de savis enigmas, de cap dels quals se 'n podía treure 'l trasllat; més per axó no se l' admirava menos. Axís es com se jutja en lo mon. *Omne ignotum pro magnífico.*

XXV

Pero aquesta cotorra (si val á dir la veritat) no era en lo fons més qu' una trapassera, una embolicadora, una bona pessa. Havía viscut per son propi compte d' aquesta vida egoista que no te res que veure ab l' amor que neix en los cors braus per la llibertat y fins lo guaytava com la causa y 'l principi que fa una esclava de l' existencia humana. «Que val la vida, pensava, si día per día ella mateixa va gastant son valer?

XXVI

«L' arbre que no 's contenta ab ser fusta, fa tot lo que pot per causarse son propi dany produhint lo que no li convé á un arbre produhir; puig si son los altres los que s' aprofitan de las pomas ó de las nous y tota la pena qu' un se dona no es sino per l' aliment de la boca d' altri, y aquesta boca s' obra goludament per devorar lo produhit, perquè atormentarse y donar tants plers á un mon avar? Lo sol fruyt que 's treu de la vida es lo de viure descansadament.

XXVII

«*Per Bacco!*» continuá, (havía estat á Italia) deume la gabia daurada, que jo pugui dexas quan me doni 'l gust y gana, perque 'ls homes saben be que no so pas tan tonta que intenti abandonarla. *Caramba!* (també havia estat á Espanya). Fugir de sa gabia sería una follia digna dels pensionaris de Bedlam. Oh! que son bestias las bestias! (També havia recorregut la Fransa, ahont hi havia vist cosas bonas.)

XXVIII

(Hi havia vist repúblicas *unas é indivisibles* qu' eran moltas y ben divididas y que acabavan ab un magistral cop d' Estat que las feya caure; y *l' Imperi es la pau*, y aqueix imperi no més se sostenía ab la guerra; y constitucions qu' eran un magnífich blanch per las bombas y las balas y que tenían la pretensió de corregirho tot: cuyners, capitans, oradors, poble, proclamacions y gens taradas y anomenadas falsas.)

XXIX

«Oh! y que son bestias las bestias! es una desgracia que no sápiquen entendre quan fácil es fer de l' humanitat l' esclava de qualsevol animal intelligent: n' hi ha prou ab que 'ls hi simuli aficions filantrópicas perque 'ls homes se posin á son servey. Estable, quadra ahont los cavalls ó las vacas trovin tot lo que 'ls hi convé ben amanit, quina altra bestia sino l' home s' escarrasaria en guarnirho y en afadigar-se y suar pera ser útil á aquells animals?

XXX

«Y tot axó perquè? La vaca li dona una mica de llet, lo cavall una mica de sa forsa per arrastrar los carros Y 'l home 's creu que ho fa per prestarli servey, y no hi ha res d' axó. Lo cavall fa lo que li plau, y lo que son orgull li dicta; fa tot

lo que faria en llibertat, corra, galopa, salta ó poteja. Per mées porque aquexos folls han construít una hermosa gabia, molt més bonica que la seva y ab una cúpula daurada, no més porque 'ls renyo y faig befa d' ells y 'ls omplo d' insults.

XXXI

Cospetto! vaja quinas bestias mes sense cervell aquexas que cercan un senyor per poguer esser lliures, quan ab un senzill acte de sa voluntat podrian trovar un criat, qual sol desfici sería lo de deslliurarlas de tots los mals que las hi causa sa llibertat! Mentres que la Cotorra sostenia aqueix discurs, enfilada en la branca resseca, los animals desde baix, li cridavan: «Portans lo nostre capdill, anoménal, amóstral.»

XXXII

«Lo brau entre 'ls braus, respongué 'l mofeta de plomatge grís ab sa veu pausada, lo valent qual nom voleu saber, viu sempre amagat en la fosca bauma que tantas vegadas ha sigut mut testimoni de la desinteresada tasca que 'l verdader mérit se complau en executar: la fama no es sino una máscara vuyda y sonora que repeteix á la xurma los mots qu' ella matexa ha dit; y malgrat y axó ella sola es qui s' imposa ab elogis ó vituperis, llensats al etzár.

XXXIII

Ell viu en son amagatall, lluny de tot, seré, solitari, ferm com l' aspre rocám que s' ha triat per morada, tranquil encara qu' entorn seu se revoltin las onas oratjosas. May cap baxa ambició ha niat en la seva ánima, may ha fet tort á ningú ni per enginy ni per forza y ja may reculará de l' espessor d' un cabell devant del enemich més poderós, «sia qui sia.»—«Visca, visca nostre capdill!» cridaren tots los animals.

XXXIV

—«Son nom, son nom!» La Cotorra, desde l' alt del arbre y de la branca seca ahont estava tan majestuosament enfilada, contemplava ab curiositat l' espectacle y la satisfacció dels qu' eran á sota seu: gratá la pota entre algunas de sas plomas com

si en aquell moment manifestés trovarse encaparrada sota 'l pes d'una fonda y grave deliberació lo mateix qu' un home quan va pensant los mots que te de dir per evitar tota mena d' objecció. Al últim respongué, encara que ab reserva y molt poch á poch:

XXXV

—«Ja estéu ben resolts? Penséuhi be, una, duas vegadas: estéu resolts á tastar la verdadera bravesa ab un assaig infalible, á distingirla d' aquexa falsa bravesa, que os inspira tan de menyspreu y á tenir per lo valent entre 'ls valents al que jamay ni per enginy, ni per forsa ha despullat ni mort á cap dels seus, ni cap adversari en lo més fort del combat ha pogut fer fugir?»—«Espliquéuse d' un cop, cridá la moltitut, com s' anomena?

XXXVI

—«Diguéunos, qui es? y no 'ns feu ja més preguntas. Som nosaltres los qui preguntém; responéu clar. Solsament, solsament ell será digne de regnar sobre 'ls qui han decretat que la bravesa es la qualitat més alta.» Lo demés no fou sinó un soroll confós de clams entussiasas: una ironía passá pels ulls malignes de la vella farsanta, mentres tot prudentment emprenia la fugida, desplegant las alas y llensant alegres crits.

XXXVII

—«Xurma miserable y estúpida, que condemnas y fas befa de las naturals feblesas dels nobles esperits, sers imbécils y cobarts que féu menyspreu del coratje del lleó, de la forsa del Taur, y os burléu dels enigmas que no sabéu conciliar ab vostra ridícula etiqueta, qui es que ha d' acceptar vostre present? Jo no sé ningú que 's tranqui 'l coll per poguerlo haver. Voléu saberlo 'l nom del capdill que os merexéu? Es lo Voltor!»

Traducció de

J. FRANQUESA Y GOMIS

LO TRESOR DEL ROMEU

RONDALLA PARABÓLICA

Diu lo compte que en temps antich en una de las més desertas comarcas de nostra terra, un jove que eixia del bosch ab un pesat feix de llenya, trobá á un romeu ja entrat en dias, de quina flaqueza y decaïment donava testimoni lo tremolor de sos membres. Apoyat en lo tronch de un roure centenari, quina soca li servia de poch cómodo escambell, procurava resguardarse del fret alé de la tramontana que bufava impetuosament, arronsantse dintre son hábit, especie de balandram de burell quin color era llavors indefinible pels efectes de las soleyadas, del fanch, de la pols y de la pluja que havia resistit durant lo llarch temps que servia á son amo.

Mogut per generós impuls lo minyó, alleugerintse de sa feixuga càrrega, s' acostá al romeu pensant:

—¡Pobre vell! Si la freda y borrascosa nit que s' aproxima lo troba en aquest lloch desert; ¿qué será d' ell?

—Bon home—li digué—seguïume, sí teniu forsas pera ferho. Lo vent es tan fret que sembla que talla las carns, y 'ls núvols que s' aixecan per la banda de mestral son indícis de

tempestat. Mon pare te bon cor, no us negará un lloch vora la llar, ni un plat á la taula, ni un jas á la pallissa. ¿No teníu forsas? Potser fa moltes horas que no provau aliment. Per fortuna tinch un panellet en lo sarró, encara me resta en la carabassa algun trago de vi. Menjau y begau que açó us referá. Déu mana que 'ns estimem com á germans; prenéuho donchs sense fer compliments que us ho dono de bon grat.

Lo romeu prengué lo panellet, se 'l menjá ab dalit y se begué d' una tirada tot lo vi de la carabassa. Després s' aixecá, mirá al jove fixament y posantli la má esquerra en un muscle mentres ab la dreta senyalava lo espay, li digue:

—Deu es gran, es omnipotent, es just; pera ell no hi ha res ocult, veu tot lo que passa fins en lo racó més obscur de la terra; no hi ha bona obra que no premihi, ni malifeta que no castigui en aquesta vida ó en l' altra.

Tu has dit que socorrer al necessitat es fer lo que ell nos mana, y ho has posat en práctica donantme tas escassas provisións ab noble desprendiment; donchs jo vull provarte que qui compleix los preceptes divins un dia ó altre reb lo premi que mereix.

¿Veus aquella roca blanca que á mitjant cingle sembla que va á despenyarse al fons del avench?

¿No 't sembla que es lloch mes propi pera ferhi níu los corps que pera devallarhi las personas? Donchs no es així; jo hi he davallat moltes vegadas en ma joventut. Allí tinch amagat un tresor que m' envejarían molts poderosos de la terra. Aquell tresor será teu sí tens prou virtut pera seguir los meus consells, pera fer lo que 't diré. S' acosta lo darrer jorn de ma vida fadigosa, pera res necessito los bens materials; pèr lo tant, davant de Déu, á qui prenh per testimoni, te 'n faig complerta é incondicional donació. Ves; puja al cingle, ferma aquest llibant en lo tronch del arbre més corpulent que hi trobis...

—Un roure—observá 'l minyó—Moltes vegadas l' ha esporgat la meva destrál.

—Ets jove y fort—continuá dihent lo romeu—ab l' ajuda del llibant baixarás facilment fins á la roca. Allí hi ha una pedra que te una creu per senyal, dessota de aquella pedra hi trobarás un cofre y en ell una capsa de plata en quina tapa hi ha, primorosament ciselladas, las armas de ma familia, per-

qué, has de saberho: lo romeu que 't parla porta en las venas sanch de un dels més famosos capdills que tingueren nostres antepassats en la lluyta que pera deslliurar la patria sostingueren ab los sectaris de Mahoma. Dintre aquella capsa hi ha lo tesor que 't pertany; ab ell podrás comprar totas las terras de la comarca y tots los remats que pasturan á vint lleguas a la rodona.

De lo demés no 'n fassas cas; déixaho sense racansa, si no vols arrepentirte 'n mestres viscas.

—¿Quin cas he de fer de las paraulas de aquest home?— pensava 'l jove.—¿Es un foll? Es un malvat?

La noble actitud del romeu, sa mirada serena, la bondadosa expressió de son semblant no indicavan una cosa ni altra.

—Provemho—pensá, y agafant lo llibant que 'l romeu li allargava, per dresseras que li eran molt conegudas se dirigí al punt del cingle mes próxim á la roca blanca.

Afanyós de veurer y tocar aquellas riquesas que per tan inesperada donació li pertanyían, al arribar al cim fermá lo llibant en lo tronch del roure y ab la lleugeresa de un gat de mar davallá fins á la roca. Lo cor li batejava, lo cap li bullía. ¿Ahont era la creu? No la veyá. Moment de angunia terrible, de dubte abrumador. S' ajupí, remogué la terra allí apilada pels eslleivissaments y en breu recobrá la esperansa.

Havía descubert una llossana que tenía dos solchs de una polsada de profunditat en forma de creu. Fent alsaprem ab la fulla de la daga, la alsá ab felicitat. Tapava un cofre de ferro ab duas fortas anellas, acurullat de pols d' or, de pedras finas, que al rébrer la claror del jorn, de que havían estat llarch temps privadas, produhiren un espurneig enlluhernador.

—¡Quant be de Deu!—exclamá 'l jove—¿Qui hauría imaginat que hi hagués en aquest lloch tanta riquesa reunida?

La contemplava embadalit y arribá á dubtar si lo que veyá era efecte de un somni ó d' un encantament.

Mes ¡ay! poch li durá 'l dubte. Lo roséch de la cobdícia que sentí en las entranyas li feu coneixer que estava despert.

—¡Traurer la capsa!—pensá.—¿Com podré ferho sense vessar al avench lo pols d' or y las pedras preciosas; no haventhi en aquesta roca mes espay desocupat que 'l necessari pera posahi los peus? Lo llibant es fort, las anellas me servirán

pera lligar lo cofre y desde 'l cim del cingle lo issaré facilmente.

¿No fora un desatino deixar aquí tanta riquesa? Lo romeu no se fa cárrech de que soch prou robust pera semblant [empresa. ¿Quin perill pot haverhi? Cap: donchs mans á la teyna.

No cal pensarhi mes.

Lligar fortament lo cofre y pujar al cim del cingle fou obra de pochs minuts pera lo adalat montanyés que á la primera estiragassada sentí lo pes del cofre que oscilava en lo espay. Pero á la segona ohí un cruixit, y deixant anar la corda que lo arrosegava aná de rodolóns, y després de un pahorós soroll ohí una rialla estrepitosa que repetida pels ecos de la montanya glassá la sanch en las sevas venas y li feu erissar los cabells.

Passat l' esglay acudí á la vora del cingle. La roca blanca havia desaparegut y ab ella lo cofre y 'l llibant; no 's veyá més que la tenebrosa profunditat del avench.

Llavors veyent que la nit s' atansava va devallar del cingle en direcció al lloch abont havia trobat al roméu. Lo feix estava allí, pero lo roméu havia desaparegut.

De sopte atribuí lo succés á la malignitat y astussia de Llucifer, se persigná devotament y emprengué la marxa ab la pressa que li permetia la feixuga càrrega; pero aquell pensament no prevalessqué. La memoria d' aquella riquesa qu' havia vist y palpat lo desassossegava.—Es meva—deya—Baixaré al avench, desafiant tota mena de perills, pera recullirla. No cal atribuirho al esperit internal; la culpa es meva, de la meva imprevisió, de la meva cobdicia. ¿No 'n podia haver tret una part avuy, un' altre demá, y així anar fent fins que alleugerat lo cofre hagués pogut pujarlo al cim sense dificultats? Aquesta idea no s' apartá de la seva imaginació mentres se dirigia á casa seva.

Sos pares que l' esperavan ab impaciencia quan l' oviraren afegiren llenya al foch, y al poch rato tots los moradors de la masía estaban reunits al entorn de la llar.

—¿Per qué has tardat tant?—li preguntá son pare.

—He trobat un roméu assentat á la soca del roure del caminal y....

—¡Un roméu! ¡A aquestas horas y en semblant temps! ¿L' has deixat en aquella soletat? Rigau, Udalart, encenéu teyas;

en lo bosch hi ha un roméu esposat á morir de fret ó ser devorat pels llops famolenchs.

—Es en va, pare; no 'l trobarán.

—¡No 'l trobarán! ¿Qué dius, fill meu? ¿Potser ha caygut desde 'l cingle al fons del avench?

—No, pare; lo que ha caygut al fons del avench es lo seu tresor.

—¿Lo tresor, de qui?

—Lo tresor del roméu.

—¿Qué desvariejas, fill meu?—exclamá lo vell, mirantse 'l alarmat.

—No, pare, no desvariejo. Escoltéume. Y després de relatar lo qu' havia succehit aquella tarde afegí:

—Ara cal provehirnos de cordas y escalas pera baixar al avench. L' or y las pedras preciosas de que estava acurullat lo cofre bastan pera fer la riquesa de tots los que m' escoltáu. Rigau, Udalart, ajudáume, y us ne faré part.

Los mossos obriren un pam d' ulls.

—Lo roméu m' ha dit que lo que hi ha dins la capsa de plata basta pera comprar totas las propietats de la comarca, tots los ramats que pasturan en vint lliguas á la rodona. ¿Deixarém tanta riquesa en lo fons del avench?

Los mossos no respongueren. Eran massa supersticiosos pera no atribuhir la desaparició del roméu á causas sobrenaturals.

En aquell moment trucaren á la porta.

—Encen una teya y acompanyam—digué l' amo á un dels mossos.—Depressa, depressa. que fa de mal estar al ras en una nit com aquesta.

Al poch rato tornaren acompanyats d' un jove de singular gallardía.

—La benedicció de Deu caygui sobre aquesta casa y sos caritatius moradors,—digué lo novament arriuat assentantse en un escambell que li posaren prop de la llar.—Perseguint á un cabirol m' he allunyat dels meus criats, y la nit m' ha trobat perdut en la pineda. A la claror dels llampechs he vist lo viarany que termina á la porta d' aquesta casa, ahont he arriuat á temps pera lliurarme del violent xáfeh que comensá á caurer.

Aquestas paraulas produhiren al jove del feix una estranya

impresió. Mirá atentament al hoste; en sa fesomia, en sa actitud, en sa mirada hi vegé vestigis de la fesomia, de la actitud, de la mirada del romeu. Las arrugas que solcavan lo front d'aquell, sa barba blanca, lo humil trajo que vestia no deixava lloch al dupte de que fossen una mateixa persona: puig l'hoste era jove, robust, barbamech y vestia luxosament. Eran per lo tant casuals las semblansas que hi notava; pero aquest pensament no 'l tranquilisá.

—La meua arribada—digué l'hoste,—tal vegada haurá interromput alguna narració d'amors, de batallas ó de casseras; si es així os suplico que la continueu.

—Avans nos serviran lo sopar, que pera una persona de la condició de vosté no será molt apetitós. Una sopa de pa de mestall ab molts cebas y poch's talls de tocino es lo que puch oferirli, planyentme de no tenir altrás provisions pera obsequiarlo millor. Que cadascú ocupi lo lloch que li correspon. Vosté posis aquí. Es lo lloch d'honor; lo lloch que ocupava mon pare, que al cel sia, y que jo reservo pels hostes que Deu m'envia.

Encara lo vell no havia acabat de pronunciar aquestas paraulas quan ressoná un tró esgarriós; una forta ratxada de vent baixá per la xamaneja y s'ohi lo remor d'un objecte que queya sobre una de las llambordas de la llar.

—¡La capsa de plata!—exclamá lo minyó, afanyantse á recullirla.

—Temo que pensant en la capsa te se girará 'l cervell—digué son pare.

—Lo que 'ns has contat es un somni, fill meu; no te 'n recordis més.

—No, pare, no es un somni. ¿No la veyeu?

—Molt lleugera es pera guardar tant rich tresor—objectá 'l pare, sospesantla. Estrany es lo cas; pero ja que Deu 'ns ho envia, sapiguém lo qu'es.

La mare y tot lo servey acudiren á véurerla, á tocarla, á cerciorarse de qu'era lo que semblava.

—Pera desfer lo malefici, en cas que n'hi haja, resém lo Pare nostre—digué 'l vell. Dihent aixó 's llevá la gorra, plegá las mans y comensá á recitar la oració dominical, seguintlo devotament tots los de la casa.

Lo foraster, á jutjar per l' afició ab que mirava la caldera que fumosa espargia grat olor per tota la estancia, no participava de la sorpresa general. Acabada la oració lo vell agafá la capsa y la obrí.

—¿Qué hi ha?—preguntaren á cor tots, impulsats per la curiositat natural en semblant cas.

—Un pergami—digué 'l vell.—Miréulo.

Lo desenyany fou terrible; sobre tot pel minyó.

—Sens dupte—continuá lo vell—es una escriptura qu' algú de nostres antepassats amagá en un racó de la xamaneya y qu' ha fet caurer la violència del vent.

—¡Si algú dels presents sapigués llegir!—exclamá lo minyó ab un resto d' esperança.

—Jo 'l llegiré, si us plau—li digué l' hoste aixecantse.

—Sí; llegíulo—digué 'l vell allargantli 'l pergami.

—Ohíu—digué l' hoste despleganulo, y després llegí:

«No es més ditxós qui te més riquesas, sino qui te més conformitat. Qui se deixa guiar per la cobdicia no te repós en vida ni 'n tindrà després de mort. Ella tanca lo cor á tot impuls generós, a tot tendre sentiment, convertint al home en un ser cruel, injust, desagahit. Com que no te fé no creu en Deu ni tem lo cástich que mereixen sas malas obras; com que no te esperança, 's burla del ánima y de la felicitat eterna, promesa als que practican la virtut; com que no te caritat, mira ab indiferencia las desgracias ajenas, no ama á Deu, no ama á la humanitat.

Jove, no te n' olvidis may. la virtut es la millor riquesa. Tu has demostrat que no 'n tens prou pera refrenar las tevas passions; més útils te serán los bons consells que 'l tresor de que per breus moments te n' has considerat possehidor. Pren exemple del teu pare; respectát y benvolgut de tots los habitants de la comarca, benehit dels viandants, á qui may nega franca y carinyosa hospitalitat, no desitja més bens que 'ls que conserva ab las sevas suadas, ni l' enllubernan ni 'l desassegan las pompas humanas. Te forment en la sitja, te vi en las botas, no falta herba en sos prats ni sahó en las sevas fexas; sumís á la voluntat de Deu, sofreix ab resignació las desgracias y las contrarietats que li envía, y espera sense pahor y sense remordiments la hora de son tránzit á la vida perdurable; ¿se pot lograr major felicitat en aquest mon?

Com si la tempestat hagués reprimit son furor pera que no 's perdés ni una sílaba de lo que l' hoste llegía, tot junt hagué pronunciat la darrera paraula, la feréstega claror d'un llamp invadí l'estancia y un tró estrepitós ressoná durant llarga estona. Quan los moradors de la deserta masía se referen del esglay que lis causá la violenta descárrega eléctrica, l' hoste, la capsa y 'l pergamí havían desaparegut; pero la memoria d'aquella extraordinaria ocurrencia, que s' esbombá per tota la comarca, contribuí en gran manera á conservar entre aquells montanyesos la práctica de la virtut y la morigeració de las costums durant llargas centurias.

JOSEPH CORTILS Y VIETA.

DESPRÉS DE LA COMUNIÓ

Senyor, Senyor, Deu dels cels,
¿qué vos dirà la meua ànima,
en estas horas solemnes
de fervors y de pregarías?

Heu baxat de las alturas,
heu vengut á visitarme;
cantavan los aucellets,
sonreya la matinada.

Per mans de vostre prevere
vos he rebut, llum de Gracia;
defallía l' esperit,
lo coret meu se torbava.

¡Oh ditxa del cor suprema!
Lo Creador enamorar-se
d' esta pobreta criatura
mes petita qu' una palla!

Lo Creador... silenci, cor,
que lo Creador es ton Pare,

es ton Redemptor Jesús,
Jesús, qui vol abrassarte.

Y vé del cel, y 't convida
á que prenguis y demanes,
á que ton desitx li expresses
y ton amor li consagres.

Amor de la vida mía,
maravellosa fontana
del amor, Jesús, mon bé;
mon cor de la terra s' alsa.

En exas ayguas divinas
de la Gracia sobirana
que banya terras y mons,
vinch ab anhel á banyarme.

Regáu, oh font espayosa
del amor inagotable,
regáu de mon esperit
las floretetas que naxen.

Nó, de mí no 'us allunyeu,
estimat de la meua ánima;
estar ab Vos es la gloria,
ab Vos las penas s' acaban.

Amich meu, siau benvengut,
preneu, Jesuchrist, ma casa;
n' es molt trista y descoberta,
freda n' es y descrostada;

Pero... vos l' alegrareu,
vos hi animareu la flama
de la santa Caritat,
del amor més delectable.

Si encesa román totduna
que vos voleu exa flama,

encenéula vos suplich,
vos ho dich per vostra Mare!

Senyora mía, la reyna
dels serafins adorada,
pregáu per mí, puig sabeu
d' amor místicas paraulas.

Mon cor no es ja de la terra;
¿qué m' importan las mundanas
criaturas? qué las amors
de la terra malanadas?

Amor sant, amor puríssim,
encens que lo bell exhala,
caritat universal,
per tú sedejo ab greus ansias...

Deslligáu mon cos de terra,
desfermáu exa mortalla;
Jesús es mon únich bé,
ab Jesús tinch esposallas!

JOSEPH TARONJÍ Y CORTÉS.

LA BRUCATANA

À EN ANGEL GUIMERÀ

Com los pins del Montserrat
tenim pit y cor de tella;
sabém llaurar á parell,
sabém conreuar la terra,
sabém preparar lo ví
que 'ns dona la llicorella
y en las arts del bon pagés
si no som sabis, som mestres.

—Aixó som en temps de pau,
gent pagesa;
gent de bon cor y treball,
gent sancera.

Dels passats tenim la sanch
empeltada en nostras venas;
si som moixos en la pau
som lleons en temps de guerra;

som hereus de la nissaga
qu' espalmá la gent francesa,
y ab lo trabuch á las mans
los d' avuy som lo qu' ells eran.

—Aixó som per nostre nom
en la guerra;
braus homes de dits y fets
may de llengua

La historia, de nostras lluytas
lo recort gegant conserva.
Lo mateix qu' estassem blat
dels tirans seguém las testas.
Estimém la llar dels avis,
la pátria lliure com era,
y tenim orgull de ser
catalans de bona mena.

—Aixó estimém de tot cor
y la feyna;
qu' es la vida més felís
la pagesa.

Si un jorn la patria del cor
nos cridés ab veu desperta:
vía fora!..... 'Ls brucatan
sabrém portar la bandera,
sabrém valents redimirla
de la madrastra Castella,
ab lo pit trepat de balas
y sense sanch á las venas.

—Aixó serém si ve 'l jorn
de revenja,
si no s' arregla la pátria
tal com era.

.

Vulga Deu, que 'ls jorns de dol
no tornin á alsar la testa
quan lo dret de viure lliure
reclami la patria meva.
Deu vulga qu' en santa pau
clapeji 'ls camps l' olivera
y qu' escorcolli 'l pagés
lo terror ab la seva eyna.

—Aixó volém, brucatans,
ara y sempre,
salut, bon oli y bon vi,
Santa empresa!...

EMILI PASCUAL.

Torra Blanca (Bruch), 1891

A LA ROSA

Guarním, guarním las copas ¡oh amichs! d' encesas rosas
per nostre front teiximne garlandas olorosas
que es la flor de l' amor.

Rihem, mentres de ditxa 'ns llú la brillant estrella;
bebem, fins ubriacarnos, la rosa es la més bella
entre tota altra flor.

Los Deus ab goig la miran de fresch carmí tenyida,
la Primavera guarda de sa brillant florida
per ella 'ls dons pus bells.

Y si 'ls balls l' Amor guía, que en sas floridas pradas
ne fan las tendras Gracias, rosas aponcelladas
guarneixen sos cabells.

Jo vull, donchs, coronarmen y fent vibrar ma lira
iré ab una bellesa de pochs anys, la que inspira
nova passió en mon pit;

De son temple en las ballas ¡oh Baco! á pendre tanda
de rosas olorosas ab més d' una garlanda
portant lo front cenyit.

J. OLIVÓ

LAS ROSAS

Entre mon hort y 'l seu
sols hi há un mur de rosers rublerts de rosas.

¿De qué 'm deturareu
guardianas tan débils com hermosas?

Ja sento que ab pas lléu
vé atreta per mas queixas amorosas...
prest al pes de las nostras abrassadas
seréu, rosas, marcidas y esfulladas.

Més, fillas del Amor que tot ho anima,
no heu de témer lo nostre,
ella á mon rostre arrima
la seva cara qu' es germana vostra,
Quan me diu que m' estima
jo humitejo á petons son encés rostre,
y en sas galdas llavors acoloradas
encesas reixireu y més badadas.

JOAN MARAGALL.

LA BATXILLERA

EN un poblet de la llevantina costa, no molt llunyá de Barcelona, vivía una familia composta solsament de la mare, viuda de un capitá de barco, y de la seva única filla, la Margarideta, simpática noya de uns divuit anys y tan hermosa, com no n' hi havia d' altre en tot l' entorn. No eran richs; pero s' ho passavan bastant bé, ja que tenían lo seu *capitalet* colocat en una fábrika de lonas de uns parents seus, y ab los beneficis que 'ls hi pertocavan ne tenían més que sufficient pera viurer ab tranquilitat.

Tot lo jovent de la comarca coneixía á la Margarideta, á la qual distingían ab lo renom de la *Reyneta de la costa* per la seva gran bellesa. Si vostés l' haguessen coneguda se convencerían de que la jovenalla havia estat acertada en l' aplicació del *motiu*.

No 's celebrava festa ni festeta en lo poble que no 's convidés á la Margarida. Ella corresponía sempre á las invitacions, donántlashi ab sa presencia una notable importancia; pero allí ahont ella brillaba més, allí ahont podían contemplarse totas las gracias de la donzella (que no eran pocas), era en los saraus. Encare 'm sembla que la veig giravoltar l' últim vals de Sant Jaume ab l' hereu de can Xala; aquell vals

tan airós conegut per *Las Peponas*, que nosaltres los brivalls acompanyavam ab xiulets de cuarto, mentres los casats y fadrins casadors popularisavan la seva música, engiponanthi aquella copla de:

«Una rosa 'n tinch al aygua,
»y un clavell posat en fresch,
»per la festa de Sant Jaume
»regalarlo al meu promés.»

Y d' altres y d' altres qu' encar se cantan avuy desde Badalona á Mataró. ¡Pobre Margarideta, qui li havia de dir qu' aqueil ball era l' últim que ballava en la seva vida!

Acostumavan á acompanyarla als saraus, la senyora Manela y la seva filla, tia paterna y cosina respectivas de la Reyneta, perque la seva mare no podía assistirhi, ja que en los pobles de la costa las viudas no 's deixan véurer en cap diversió.

La senyora Manela era una dona petitona y bastant graseta, endressada en lo vestir, enamorada en extrém del seu marit lo senyor Manat; pero tenía 'l defecte capital de no contentarse en saber lo que passava á casa seva, sinó que s' havia de ficar en la dels altres, lo qual li ocasioná més d' una vegada algun disgustet bastant fort y li valgué lo renom de *Batxillera* ab que la batejá tota la població.

En quant á l' Agneta (així s' anomenava la filla de la senyora Manela), ningú hauría dit que fós cosina de la Margarida. Y si la pentinadora no hagués anat diariament á compondre 'l seu cap, y las visitas de las modistas y cusidoras no haguessin sigut tan frequents á casa seva, de segur que en lo llibre dels jovenets hauría ocupat l' última plana y que en la major part dels saraus hauría *pesat més figas* que no 's pesan en las tendas de revenedors. Tant poch era 'l cas que 'l jovent feya de l' Agneta, que si l' anavan á treurer pera ballar era perque la senyora Manela 'ls comprometia.

Aixó tenía bastant anguniosa á la Batxillera, que no deixava de comprendre que la Naturalesa havia afavorit més á la seva neboda que á la seva filla. Pero no era l' hermosura de la Margarida lo que li donava pena; lo que la martiritzava y l' atormentava més, eran los vintitres anys de

l' Agneta, edat difícilíssima pera trobar una bona *colocació matrimonial*, únich ideal de la senyora Manela. Lo sol pensament de que la Margarida s' enmaridés primer que l' Agneta li donava atachs de nervis; per aixó al finir cada ball l' hauríau vista escorcollar ab verdader frenesí si 'l ballador de la seva parenta li deya rés á cau d' orella, y quan aixó succeía, no parava fins á saber aquellas mateixas paraulas que tant torment li davan. Aixís era la Batxillera.

* *

Un jorn del mes d' Agost de 1875, retorná á la població natal una familia qu' havent residit molts anys á América, determiná venir á acabar los seus dias á la mare patria. No cal dir si tornavan ríchs, quan lo més granat de la població sortí á dárlosli la benvinguda, encar que malas llenguas asseguraren que no molt cristianament havian obtingut la seva fortuna. Si tenian rahó ó no 'n tenian ni ho afirmarém, ni ho negarém; ells n' haurán sofert las consecuencias si es que no practicaren los manaments de la lley Santa.

Entre 'ls individuos de la familia s' hi contava un jove de vinticinch anys, guapo y bon mosso, com dihem nosaltres, lo qual aixís que conegué á la Margarideta ne quedá tan enamorat que determiná tocar lo cor de la donzella á fí de ferla sa muller. Veritat es que pocas personas coneixía en la població, pero lo diner li proporcioná aviat criats que 's prestaren joyosos á fer lo paper de *recaders*; y avuy una carteta y demá un altre, passant y traspasant per devant de casa la *Reyneta*, lográ fer naixer en lo cor de la noya una passió que prompte 's convertí en veritable idolatria.

Per fondo que 's fassi 'l foch lo fum respira—diu lo refrá—y per més que la Margarideta s' esforsés en amagar devant lo públich los seus amors ab l' *americano* (ab tal nom coneixian al jove); lo públich 'ls endeviná aviat. Allavors fou quan la Batxillera se doná als diables y jurá desbaratar los plans dels enamorats, en avinensa ab la seva filla que tampoch veyá ab bons ulls que la seva cosina se li anticipés en lo cambi d' estat.

No li costà pas molt á la Batxillera lo portar á cap lo que 's proposava, ja que havent sigut en la seva infantesa vehina del pare del jove, tenia entrada *franca* á la casa dels americans, á la qual acostumava visitar molt sovint ab la seva filla, més per tafanejar que per altre cosa. La familia, per altre part, la distingia bastant perque sabia afalagarla, y com no li faltava una bona *palica*, aviat regnà entre ells la més gran intimitat.

Si la senyora Manela se 'n sapigué aprofitar, 'ns ho confirmarà la següent conversa sostinguda á casa la Batxillera, entre la mare del jove y la de l' Agneta.

—Vegi, senyora Petra, vegi los trevalls que fa la meva filla. Aquí te aquest mocador. Ja se 'l pot mirar be; es brodat al *céfiro*. Per aixó la noya 's pinta sola; massa que ho diu la Bastereta que en aquesta mena de trevalls ningú la guanya.

—Es magnífich y digne de figurar en qualsevulga exposició.....

—Oh, esperis, esperis, qu' encara no ha vist res. Guayti aquesta tovallola. Examini be 'l fullatje de las lletras y digui imparcialment si ha vist cosa millor en la seva vida. Fixis be en los *clars-obscurs*. ¡Quina combinació de colors! La Margarideta may me calla perque li regali jn' está tan emprendada! Jo la veritat, ab molt gust li oferiría, més al pensar que las suadas de la meva Agneta han d' anar á parar en mans que no saben apreciar lo valer artístich me repugna á la conciencia.

—¿Qué diu? Jo he sentit alabar molt á la seva neboda, y fins se m' havia assegurat que pel brodat era un estoix.

—L' han enganyada, Senyora, l' han enganyada. Ningú més que una servidora pot saber ahont arriba la Margarideta, pero com no m' ha agradat may rebaixar á cap persona y menos si aquesta es de la meva sanch!... Pero *vamos*, entre vosté y jo los secrets deuen desterrarse, y á dins de la mateixa franquesa dech haver de manifestarli que las apariencias enganyan. La meva neboda no es lo que aparenta. Lo mon l' ha donada ab ella; més lo mon ignora las sevas faltas físicas y morals, faltas que la Margarideta procura amagar, pero que algú ne tocará las consecuencias. Diuen que es guapa... ¡No ha de serho, si no deixa may los polvos ni 'l pinsellet, ni totes aquestas *putingas* que més espatllan qu' embelleixen!.....

Diuen que es ben plantada... ¡Prou ho sab lo cotillayre que li fabricá la cotilla metálica que li dissimula la buydó del costat esquerra!... Creuen que es endressada... ¡y si no fos la pobre de la seva mare que s' ha de fer un tip de trevallar, aquella casa semblaria un mercat de Calaf!... En fí, senyora Petra, si jo hagués d' esmentar totes las faltas y faltetas de la Margarideta no acabaria en quinze dias. Ja planyo al seu hereu si ha de *carregar* ab ellal. .

—Senyora Manela, lo meu *Pepito* no 's casará fins á tant que 'ls seus *papás* li manin, y quan l' ocasió 's presenti procurarán que 'l cor no domini al cervell, sino 'l cervell al cor.

—Soch de la seva opinió y lo mateix penso respecte á l' Agneta. Per casarla ab un *pérdís* ja está be á casa; sempre li estich dihent que per lo qu' avuy corre es preferible la vida de soltera. Al nostre costat está com una reyna; per aixó si, com que la vida y la mort Deu la té, no hem descuydat d' arreglar las nostras cosas y si demá, lo que Nostre Senyor no permeti, li faltessin los seus pares, no li mancaria un bon passament, perque ab la renda que li donarian los trenta mil duros que li tenim destinats si per cas se casa, ne tindria pera fer cara á totes las tribulacions que se li podrian presentar.

La conversa aná continuant per aqueix estil, fins á tant que 's despediren aquellas duas senyoras. Pero qualsevol que s' hagués fixat en lo rostre de la mare de l' Agneta hauria descubert al moment que no podia dissimular la satisfacció que sentia. Havía dat lo primer pas que es lo que més costa, atribuhint los defectes de la seva propia filla á la seva neboda.

*
*
*

Un mes més tart lo *Pepito* ja no 's mirava á la Margarideta.

Lo dot de la filla de la Batxillera havia fet obrir l' ull als seus *papás*, los quals, comprenent que l' ocasió s' ha d' aprofitar quan passa, negociaren lo casament del seu fill ab l' Agneta, á lo que consentí 'l *Pepito* devant la amenassa que li feren 'ls autors dels seus dias de fer cas omís d' ell en son testament si deixava de satisfer los seus desitjos.

La nova s'escampá com un llamp per tot lo poble, pero ferí tant de plé á plé á la Margarideta que desde aquell día no feu res mes de bó. Aymava ab veritable deliri al *Pepito*, y fiada en lo jurament que li havia fet de donarli 'l seu nom li entregá tot son cor. Pero la malaltía que s'iniciá en la Margarideta desde la nova del prometatje de la seva cosina ab lo seu aymant, no fou molt llarga. Als tres mesos cabals acabava, pero acabava d' una manera fatal.

Era un diumenje y la *Reyneta* assistí al ofici major que 's celebraba en la parroquia, cosa que no havia fet desde 'l día funest en que 's varen marcir pera sempre totas las sevas esperansas.

L'esglesia estava plena de gom á gom, lo sacristá havia *empleat* ja totas las cadiras de l'Obra y 'ls devots que volgueren *oir* lo Sant Sacrifici no tingueren altre remey qu' *estarse á peu dret*.

La Margarideta esperá l'últim toch pera sortir de casa, y ab pas maymó se dirigí vers lo temple. Al arribarhi no trobá lloch. Se colocá com pogué vora la pica de l'aygua beneyta, y ab atenció gran anava seguint y meditant los misteris de la Passió y Mort de Nostre Senyor Jesucrist. Al oviar que 'l vicari se dirigía á la trona, suspengué la meditació pera escoltar las festas de la setmana y las amonestacions dels que la Iglesia devía lligar pera sempre ab llassos indisolubles. ¡Infelís criatura que al atendre á la veu del sacerdot anava á sentir la seva propia sentència!

Resadas las oracions reglamentarias y llegidas ja las festas de la setmana y missas que en la mateixa se devían celebrar, lo capellá prengué 'l llibre *matrimonial* y ab veu clara y potent digué aixís: *Mediant la gracia del Esperit Sant y la de nostra Santa Mare Esglesia, matrimoni s'ha tractat entre Joseph V... y Agneta T... Aquesta es primera, segona y tercera amonestació...*

No pogué continuar lo sacerdot: un fort crit ressoná per tot lo temple ensemps qu' una hermosa donzella, presa dels més crudels accidents queya sens sentit. Era la Margarideta.

Lo sacristá y 'ls devots més pròxims procuraren retornarla, mes veyent que aixó era impossible la trasladaren á casa seva en unas anganillas que oferí generosament lo senyor Rector de la parroquia.

La medicina fou impotent pera salvar á la desdixada.

Tres días després lo vicari casava á *corre-cuyta* al Pepito y á l' Agneta perque devía assistir al enterro de la Margarideta.

Lo triomf de la Batxillera havia estat complet ¡Miserable!

..

Quan aixó passá l' autor d' aquestas ratllas era un brivall y 'l pare estava pròxim á empendre un llarch viatge. Desitjant conèixer pràcticament si la carrera de *pilot* qu' ell se proposava ferme seguir fora del meu agrado, me va incloure en la tripulació de la polacra «Jove Catalunya», qu' era la qu' ell comandava. Sis anys estiguerem allunyats de la familia; sis anys que á mí m' aparegueren sis segles, puig desde 'l primer moment no vaig poguer avindrem ni á las maniobras marineras ni al balandreig del barco. Per fí, després de recorrer las costas de l' América del Sur, avuy ab calmas *chichas* y demá ab temporals y ciclons, vingué 'l día felís de retornar á la pàtria catalana. L' alegría qu' experimentá lo meu cor quan lo *Montseny* nos entrá en lo port de Barcelona no la puch pas descriure, es massa pobre la meva ploma.

Al mateix dia de nostra arribada prenguerem lo tren de la tarde pera trasladarnos al poble. Lo primer que 's presentá á la nostra vista aixís que hi entrarem fou un enterro, pero 'ns cridá l' atenció l' escàs número de capellans que hi assistían ¡Com que no n' hi anava més que un!

Lo pare preguntá al quefe per la persona qu' enterravan, y l' empleat del ferro-carril contestá ab molta naturalitat: La Batxillera.

—¡La Batxillera!—exclamarem admirats lo pare y jo.

—Si senyors tal com ho senten.

—¡La Batxillera enterrada per *mor de Deu*! ¡Impossible!

—Aixís va 'l mon; un dia ó altre vé que 's paga lo mal que s' ha causat. ¿Vostés la coneixían?

—¡Qui no la coneixía en lo nostre poble! Pero nosaltres la coneguerem en una bona posició... En fí, vosté recordará lo seu estat quan lo casament de la seva filla ab l' *americano*.

—Efectivament...

—Donchs, desde aquella fetxa no n' hem sabut rés més.

—Donchs diguin que no han presenciât l'epílech de la novela?

—No senyor—vaig fer jo— y si vosté no tingués inconvenient en explicárnoslo li agraïríam moltíssim.

—Ab molt gust—digué 'l quefe de la estació. Y parlá així:

«Desde la mort de la desgraciada *Reyneta* acabá pera sempre *lo bon viurer* á casa la Batxillera. Los pares del nuvi volian que 'l nou matrimoni visqués ab ells; la Batxillera s' hi oposá, y com es natural, l' apoyaren lo seu marit y la seva filla. Aixó portá una desavinensa entre las duas familias, donant per resultat la ruptura de relacions entre ellas.

Lo *Pepito* s' imposá á la seva muller dihentli que ells dos viurían separats dels sogres, ab lo ben entés de que ni 'ls pares de l' un ni 'ls de l' altre devían posar lo peu en la seva habitació. L' Agneta aparentá conformarshi y fins semblá estar satisfeta de la resolució presa pel seu marit.

Aixis visqueren durant lo primer mes del seu matrimoni, pero com lo *Pepito* no tenía cap ofici ni carrera (com vostés saben bé) un día l' Agneta va dirli:

—*Pepito*, ja es hora que pensis en buscar alguna colocació; ets jove y are deus haver d' aprofitar la teva joventut. Procurat algun sou y ab lo que tením á *rédit*, podrém fer un bon recó pera la vellesa.

—Agneta—contestá 'l seu marit—jo no he nascut pera matar lo temps en cap oficina, sino pera las grans empresas, y desde are 't prometo qu' estich resolt á comensar una vida activa que 't permeterà satisfer los teus desitjos.

¡Desgraciat! La vida activa del *Pepito* fou la del joch, y primer á la Bolsa y després á la timba, aviat los trenta mil duros de l' Agneta y lo dot que li pertocá de casa seva passaren á mans ajenas.

Trovantse sens cap recurs ¿á quí devían acudir sino als seus respectius pares? Pero 'ls del *Pepito* no podían pas despendrers de res, puig la *quiebra* de la casa ahont tenían colocats los seus interessos los reduhí á una situació molt precaria.

En sa consecuencia, determinaren anar á redossarse al costat de la Batxillera, la cual los rebé ab satisfacció; enca-

rregantse lo senyor Manat de colocar al seu gendre en la fàbrica de teixits del seu íntim amich senyor Carbó.

Lo senyor Carbó nombrá caixer al *Pepito*, més als dos días de ferse cárrech de la caixa fugía de la població en companyia de tots los diners, deixant á la Agneta, á la Batxillera y al senyor Manat ab las trifugas.

¿Abont fugí Ningú ho sapigué, fins á tant que 'ls diaris publicaren que á Valencia se suicidá un jove anomenat Joseph N..., per trovarse apurat de la vida, segons se desprenia d' una carta dirigida al senyor Jutje, que se li trobá en la butxaca de l' americana.

Com lo senyor Manat tingué de respondre del robo, ja no pogueren més rescabalar-se d' aquella pérdua, y pera no deixar-se morir de fam, la Batxillera tingué d' anar á fregar rajolas y lo senyor Manat á tirar l' art. L' excés de treball l' ha conduhida á la tomba.

—Y l' Agneta?—vaig preguntar.

—L' Agneta!... Val més no parlarne... Ha descendit al últim grahó que pot baixar una dona... ¡Desventurada!... ¿Compreneu are 'l per qué enterran per *mor de Deu* á la Batxillera?

Aquí acabá 'l quefe, y mentres lo pare li donava las gracias per l' explicació que 'ns havia fet, jo no vaig pogué menos d' exclamar: ¡Justicia del cel!... ¡Deu te un bastó que pega sens fer remó!

Devant del cadavre de la Batxillera—interrompí 'l quefe (qu' havia sentit mas darreras paraulas)—deixemnos de filosofías; diguém tan sols: ¡que Deu l' hagi perdonada!

*
* *

Avuy que ja no existeix cap dels personatjes d' aquesta verídica historia, la publico; no per lo desitj de passar plassa d' escriptor públich que ja sé que disto moltíssim d' arribarhi; sino pera recordar las mateixas paraulas que vaig pronunciar

lo día de l' enterro de la Batxillera, á aquellas mares, que per l' afany de casar á las sevas fillas no tenen cap mena de reparo en llevar falsos testimonis á honradíssimas personas.

¡Deu te un bastó
que pega sens fer remó!

PAU VALLDENEU ESTAPÉ.

Mars de 1892.

LO TREBALL DE CATALUNYA

I

MATINADA

Lo día que llustreja
ab fulgent arch al horisont se mostra;
¡oh Deu! lluir lo veja
per sa glorià y salut la terra nostra!

Lo raig del sol que juga
sobre la mar de Rosas diamantina,
y en los singles aixuga
de Montseny la boirada matutina.

Quant ab sa claror nova
sobre dels tendres brots l'aucell desperta;
á son treball ja troba
lo jornalier de Catalunya alerta.

Dalt dels vinyats s' enfilan
los cavadors, serpentejant las rasas,
y 'ls boscaters apilan
la llenya en los turons per ferne brasas.

Per las planas travessan
las collas del jovent y per las hortas,

mentres, resant, endressan
las donas sos llindars obrint las portas.

Sonan las martelladas
en la fornal y cruix la dura serra;
las máquinas ferradas
fant ab sos colps sotraquejar la terra.

Y 'l vent ab sa potencia,
y l' aigua dels saltants ab sa embestida,
y la flama ab sa ardencia,
al home ajudan que al treball los crida.

Y 'l pensament alsantse
ab eixa llum que 'ls elements governa,
també, á Deu humiliantse,
cumpleix ab son treball la lley eterna.

II

MITJDIADA

L' obra avansant; mes l' hora es arribada
que, per alsar lo front y reposarne,
senyala 'l mitj del jorn.

¡Que la bondad de Deu s'ía lloada,
puig feu al home ab son treball crearne
maravellas en torn!

¡Gireu los ulls! per los canals la plana
ab las venas dels rius sas fruytas lleta
que foren rústichs pins;

Sa corona de fum porta ab ufana
lo carro de vapor y ab veu inquieta
udola pe'ls camins.

Lo fil parlant guanya al aucell los passos,
y del mar baix las onas tenebrosas

llisca per los fondals;
Las costas als vaixells obren sos brassos.
y las ciutats aixecan envejosas
llurs palaus industrials.

¡Gran es del home l' esperit! la terra,
que ingrata li deu ser, rega y millora
ab sa suor aixís;
Y per sigles lluytant ab noble guerra,
per transformar la creació, no anyora
l' oci del Paradís.

Fou lo treball meledicció divina
que las generacions damna fins are,
mes no á l' esclavitut;
Al be 'l treball nos torna y encamina,
puig lo que fou maledicció d' un Pare
deu ser una virtut!

¡Ben hajau jornalers que alseu ab pena
los monuments del art! de la ma vostra
lo fruyt es benehit.
Quan adresseu la doblegada esquena,
lo premi trovareu que 'l Cel vos mostra...
¡Lo Senyor ho ha dit!

Y si la pols del opulent que passa
espurna vostra cara demagrida,
¡no ploreu vostra sort!:
esgoteu ab valor la amarga tassa;
puig os guarda pe'ls dols d' aqueixa vida
sos goig eterns la mort.

Més, no: també en lo mon ab sa llarguesa
s' obre la ma del Criador pels pobres
que pregan treballant.
Per sos fills te 'ls joyells de la riquesa,
te 'ls llores de la gloria per sas obras,
te per ells un nom sant.

¡A l' obra donchs! la lley per tots es feta:
tots una llibertat y una esperansa,
tots un dever tenim.
Ab viva fe y conciencia satisfeta,
ab la ploma, ab la arada, ó ab la llansa,
treballém y obehim!

III

VESPRADA

Fineix lo jorn com de lluny
una musica s' acaba,
los cims que daurava 'l sol
la boyra del vespre amaga.
Baixen boscaters dels rochs
ab la destrat á la espatlla,
y baixen los cavadors
giravoltant per las rasas;
las trompas dels segadors
lo toch d' aplegar senyalan ;
ab sos darrers esbufechs
lo fum dels vapors s' escapa,
y rius de treballadors
ixen al só de campana.
Mentres serras y martells
pels carrers lo remor paran,
á la claror de la lluna
asseguts prop de llurs barcas
conversan los pescadors,
y al voltant d' ells llur maynada.
Y á la llar cremant estellas,
perque es fret lo vespre encara,
passan plegats lo rosari
los pagesos de montanya.

Reposa Catalunya sots lo mantell de glassa
que extén per tot la boyra lliscant de vall en vall;
ton llarch fatich del dia ab somnis dolsos passa
y torna ab novas forsas á ton gloriós treball.

Tu feres d' un sol aspre jardins per tas colladas,
tu feres rius de plata brollar de tos telers;
devant sempre las altres avensan tas armadas,
als mars de més borrascas fan cap tos mariners.

Per rica y poderosa te cridan la primera,
tas obras testifican que ton ergull no es vá:
l' empresa que no agosan creyent serne quimera
«que s' fassa á Catalunya» lo poble diu y... s' fá.

Ta gloria es ta constancia; per ella en altres días
donares al mon Jaumes, Rogers y Cabestany;
per ella vol ton Déu que avuy encara sias
la joya de la Espanya, la enveja dels extrany.

LLUÍS PONS Y GALLARZA.

Á LA SENYORETA

JULIANA MÁS

(EN SOS DESPOSORIS)

Quan l' amor truca al pit si Deu l' envía,
es mérit y es plaher:
un misteri flayrós, vivent poesia,
del cor místich concert.
Ja ha florit ton *Abril*—per Deu ditjosa,
ta má trova altra má;
ja la vida no t' es tan enujosa,
tan negre l' endemá
Ja sou dos ab l' amich per qui brodares,
l' hermosa joventut.
—Matrimoni, es la creu que tu abressares
com ángel de virtut.
Més lo cel, mitjanser d' aquestos llassos,
los féu pera salvar—
al náufrech solitari—qu' aymants brassos,
l' ajudan á pujar.
Per xo Deu en sa Esglesia á tu 't desposa—
ab *ell*—que es un marit
que felissa 't farà y per quí gojosa,
haurás niu benehit.
Ton pervíndre es joliu—puig la casada,
que 'n vida honra son vel;
al morí, tot seguit d' una volada
ab ell se 'n puja al cel.

JOSEPH FALP Y PLANAS